

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับชีวิตในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มาตั้งแต่ต้น ทำให้มองเห็นแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับชีวิตได้แก่ ความหมายความจริงของชีวิต คุณค่าและเป้าหมายของชีวิต องค์ประกอบขั้นตอนพัฒนาการความสัมพันธ์กันระหว่างร่างกายกับจิตใจในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ที่คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้บันทึกกระบวนการเกิด การดำเนินชีวิตจนถึงจุดสุดท้ายของชีวิตอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบ การกำเนิดชีวิตมนุษย์ในครรภ์มารดาซึ่งหลักธรรมในพุทธปรัชญาได้บรรยายไว้อย่างละเอียดตรงกับความรู้อันการแพทย์อย่างยิ่งที่มีความสอดคล้องกับความรู้วิทยาศาสตร์สมัยใหม่อย่างอัศจรรย์ ดังนั้นในบทนี้จะได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในบางประเด็นดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ในพุทธปรัชญาพบว่าเกิด จากสองปัจจัยรวมเข้าด้วยกัน คือส่วนที่เป็นนามธรรม และองค์ประกอบที่เป็นเกิดจากพลังงานด้านชีวภาพคือกรรมชรูปที่เกิดขึ้นทันทีตามสมควรและจะพัฒนาสภาพของรูปขั้นเหล่านั้นไปตามกาลเวลาจนสมบูรณ์เป็นอวัยวะต่างๆ ในวินาทีแรกแห่งการปฏิสนธินั้นถือว่าเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างสมบูรณ์เพราะมีขั้นครบห้าขั้นและมีการพัฒนาเจริญเติบโตตามลำดับทั้งภาคส่วนที่เป็นกายภาพ (ร่างกาย) และนามธรรม (จิตใจ) หรือ ระหว่างกองรูปกับกองนาม สิ่งที่เราเรียกว่า ขั้น 5 หรือผลรวมของสิ่งของ ๕ อย่างดังกล่าวแล้ว เรียกว่า ชีวิต ประกอบด้วยรูปขั้น คือกองรูป หรือส่วนที่เป็นรูปธรรม อันหมายถึง ร่างกาย และสิ่งที่เกิดจากร่างกาย เช่น พฤติกรรมและคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น เสียง สี กลิ่น รส เพศ เป็นต้นรูปขั้นแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ มหาภูตรูป รูปใหญ่หรือรูปหลัก และอุปาทายรูป รูปอาศัยหรือรูปแฝงอยู่ในรูปใหญ่นั้น มหาภูตรูป ประกอบด้วยธาตุ ๔ ได้แก่ ปฐวีธาตุ ธาตุดิน อาโปธาตุ ธาตุน้ำ วาโยธาตุ ธาตุลม เตโชธาตุ ธาตุไฟ เป็นตัวประกอบหลักมีภาคส่วนที่เป็นรูปคือรูปขั้นได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณและส่วนที่เป็นนามขั้นได้แก่ เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณในสภาพที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกคือมีการดำรงอยู่ เป็นไปตามกลไกของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศ อาหาร แสงสว่าง รวมทั้งการดำรงเผ่าพันธุ์เป็นวัฏจักร (กรรมนิยาม) ในการรักษาเผ่าพันธุ์และมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปตามกฎแห่งสังขารคือ พระไตรลักษณ์ ตัวแปรที่สำคัญทำให้มีชีวิตได้แก่ อุดินนิยาม พินนิยาม จิตินิยาม กรรมนิยามและธรรมนิยามที่

มีความสัมพันธ์กันเป็นลักษณะวงจร ทำให้ทราบว่า ความหมายของคำว่า ชีวิตหมายถึงความเป็นอยู่ของสิ่งที่มีชีวิตที่ประกอบด้วยกายกับใจ องค์ประกอบและขั้นตอนความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับจิตใจตลอดถึงกระบวนการพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท ความสัมพันธ์กันระหว่างกายกับจิตของชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญามีองค์ประกอบด้วยมูลเหตุ ปัจจัยมาจากการทำงานร่วมกันระหว่างกายกับจิตหรือรูปกับนาม ภาคส่วนกายที่เราสามารถสัมผัสได้ที่เป็นสสารทางวัตถุธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ภาคส่วนที่เป็นตัวขับเคลื่อนกลไกของชีวิตให้เป็นไปอย่างมีระบบที่มีคุณภาพ สมรรถภาพ และมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ ตัวนามหรือจิตที่ทำให้ชีวิตของมนุษย์มีความสามารถรับรู้ความรู้สึกนึกคิดการกระทำและจินตนาการของตนเองได้ จิตจะทำหน้าที่ตามวิบากกรรมของแต่ละชีวิตที่เคยกระทำมาแต่ในอดีต ปัจจุบัน จนไปถึงอนาคตจนกว่าจิตจะเข้าสู่วงจรที่เป็นกุศลสูงสุดทางจิตใจ มีปัญญารู้ชัดตามความเป็นจริง เป็นความสุขที่มั่นคง เทียงแท้ถาวร อันหมายถึงดินแดนแห่งพระนิพพานที่เป็นอุดมคติของทุกชีวิต

๕.๑.๒ ความจริงของชีวิต ในทัศนะพุทธปรัชญามีความสอดคล้อง กับความเป็นจริงตามวิถีทางที่เกิดขึ้นจากจุดเริ่มต้น ที่เป็นไปตามธรรมชาติของชีวิต พุทธปรัชญามองการเกิดขึ้นของชีวิตจากจุดเริ่มต้นแห่งชีวิตและสรรพสัตว์ ที่ถือกำเนิดมาจาก “โยนิ” ของเพศหญิงผู้ให้กำเนิด ตรงตามสภาพความเป็นจริงเชิงประจักษ์ ความจริงในพุทธปรัชญาประกอบด้วยสองแบบด้วยกันคือ ความจริงสมมติสังขจะ คือชีวิตที่เป็นไปตามสังคัมกำหนดขึ้น เช่น บุคคล ตัวตน ผิ เทวดา นาย นางเป็นต้น และความจริงในระดับปรมาตตสังขจะคือ ชีวิตหรือสิ่งมีชีวิตที่ดำรงความเป็นสัตว์ บุคคลนั้นย่อมไม่มีที่มิอยู่คือการสืบต่อดำรงอยู่ขององค์ประกอบของธาตุ ๔ ชั้น ๕ จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ ไม่เช่นนั้นถือว่าชีวิตไม่สมบูรณ์ มนุษย์หรือตัว ตนของมนุษย์ที่แท้จริงนั้นไม่มี แต่มีความเชื่อว่ามนุษย์เกิดขึ้นมาในฐานะที่เป็นเพียงการประชุมของเหตุปัจจัย หรือส่วนประกอบต่างๆ การเกิดขึ้นของภาวะที่เรียกว่ามนุษย์นั้นเกิดจากการรวมตัวกันเข้า ของส่วนต่างๆ เหล่านั้นอย่างเหมาะสมในทางตรงกันข้ามเมื่อส่วนต่างๆ ถูกแยกออกไปแล้วความเป็นมนุษย์ก็จะไม่มี นอกจากนั้นแล้วพุทธปรัชญายังมองกว้างออกไปถึงโลกที่มีอยู่ภายนอกตัวมนุษย์ เป็นแต่เพียงการรวมตัวเข้าของสสารเช่นเดียวกับการรวมกลุ่มของธาตุต่างๆ แล้วเกิดเป็นมนุษย์ ความจริงที่เป็นความจริงในระดับสูงสุดของธรรมชาติชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามความเป็นจริงของกฎไตรลักษณ์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับสลายอยู่ตลอดเวลาไม่มีความสามารถตั้งอยู่ในสภาวะคงเดิมได้ ความจริงของชีวิตคือการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับสรรพสิ่งในโลกจักรวาลทางด้านจิตในก่อนมีการเปลี่ยนแปลงตามอารมณ์ของสิ่งเร้าภายนอกอย่างไม่หยุดนิ่ง นั่นคือสภาพของความเป็นจริงของชีวิต

๕.๑.๓ การพัฒนาของชีวิตมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ชีวิตมนุษย์จะสมบูรณ์บริบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจนั้นต้องได้รับการพัฒนาร่างกายและจิตใจ โดยเน้นจิตใจให้มีมนุษยธรรม คุณธรรม พร้อมกันนั้นชีวิตมนุษย์ต้องพัฒนา ๓ ด้านไปพร้อมๆ กันคือ พัฒนาพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกหลายๆ สิ่ง ให้เป็นไปในทางเกื้อกูล พัฒนาจิตใจให้มีความสงบสันติสุข เข้มแข็ง มีความปราณาคึกกับคนอื่น และการพัฒนาปัญญาให้มีความรู้ มีเหตุผล รู้สิ่งที่ถูก สิ่งที่ดี ควรหรือไม่ควร เป็นการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ในเบื้องต้น การพัฒนาดนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญานั้นเป็นการยกคุณภาพของชีวิตในระดับสูงขึ้น เป้าหมายใหญ่ของชีวิต คือความต้องการความสุขที่มีทั้งสุขแบบโลก สุขแบบโลกเป็นความสุขของพวกเขาทุกกลุ่ม หรือฆราวาส ส่วนสุขแบบธรรมเป็นภาวะที่ไม่มีกิเลส หรือปราศจากความทุกข์ทางใจ คือพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงเป็นความสุขทางใจล้วนๆ ที่เกิดจากจากฌานสมบัติ

เป้าหมายของชีวิตในทัศนะพุทธปรัชญาได้ กำหนดไว้มี ๓ ระดับด้วยกันคือ มีจุดหมายอยู่ที่การมีความสุขในเบื้องต้น มีความสุขในท่ามกลางและมีความสุขในขั้นสูงสุด โดยความสุขในพุทธปรัชญามีสองระดับด้วยกัน คือ โลกียสุข ที่เป็นความสุขตามวิสัยของชาวโลกเป็นเป้าหมายสำหรับปุถุชนสามัญทั่วไปที่ครองชีพ เช่น การมีกินมีใช้ การไม่เบียดเบียนเพื่อนร่วมโลกด้วยกัน การอยู่ดีกินดี และส่วนที่เป็นโลกุตตรสุข เป็นหัวใจของเป้าหมายที่สูงสุดทางจิตใจ เป็นความสุขที่มั่นคง เทียงแท้ ถาวรอันหมายถึงดินแดนแห่งพระนิพพานที่เป็นอุดมคติของทุกชีวิต สิ่งสำคัญที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จสู่เป้าหมายนั้นต้องอาศัยกำลังที่เกิดขึ้นภายในจิตใจโดยมีกำลังทางปัญญา กำลังความเพียร กำลังความเที่ยงธรรม ที่ตั้งตนไว้ในฐานที่ชอบธรรม ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ ที่เป็นทางมุ่งสู่เป้าหมายขั้นสูงสุดคือ พระนิพพาน

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ที่มีการจัดเรียงระบบข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ สามารถนำเอางานฉบับนี้อ้างอิงในแวดวงวิชาการได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถนำเอาคำตอบที่ได้รับจากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในการตอบคำถามว่า ชีวิตคืออะไร เราเกิดมาทำไม เราควรจะทำอะไรจึงจะเดินสู่เป้าหมายของชีวิต งานวิจัยชิ้นนี้มีคำตอบให้กับผู้ที่สงสัยเรื่องเกี่ยวกับชีวิตได้พอสมควร

๕.๓ ข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป

๕.๒.๑ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวความคิดเรื่องชีวิตในพุทธปรัชญาเถรวาทเท่านั้น ถ้าหากมีผู้สนใจที่จะวิเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนของศาสนาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎีของนักปรัชญาสำนักจิตนิยม มนุษย์นิยม จนถึงของศาสนาต่างๆ เช่น พราหมณ์ คริสต์ อิสลาม น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเชิงวิชาการมิใช่น้อย

๕.๒.๒ ชีวิตในทัศนะพุทธปรัชญาหากพิจารณาจากบริบทก่อนการเกิดเป็นองค์ประกอบของชีวิตขึ้นนั้นที่ทางพุทธปรัชญามีความเชื่อในเรื่องของวิญญาณมาปฏิสนธิในครรภ์ของมารดาด้วยนั้น ในกรณีนี้สามารถนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาที่มาเกิดใหม่โดยยึดหลักการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารหากมีผู้วิจัยต่อยอดในส่วนนี้เชื่อได้ว่าจะเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งในวงวิชาการ

๕.๓.๑ ในส่วนของแนวคิดอุดมคติสูงสุดของชีวิตเป็นจุดมุ่งหมายที่มนุษย์ทุกชีวิตต้องการในบั้นปลายของชีวิต กรณีนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งในแง่อุดมคติชีวิตตามหลักจริยศาสตร์ของนักปรัชญา ลัทธิ ศาสนาอื่นๆ นำเอามาเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นถึงความเหมือนความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

๕.๓.๔ ในกรณีกลไกของการกำเนิดชีวิต กระบวนการพัฒนาการของชีวิตในแต่ละขั้นตอนนั้นผู้สนใจสามารถนำไปเปรียบเทียบกับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ให้เห็นภาพที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน